Vlaams Parlement

**309** (2014-2015) – Nr. 3
ingediend op 5 juni 2015 (2014-2015)

# Verslag

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Yamila Idrissi en Marius Meremans

## over de nota van de Vlaamse Regering

ingediend door minister Sven Gatz

## Visienota Kunsten

verzendcode: CUL

*Samenstelling van de commissie:*

*Voorzitter:* de heer Bart Caron.

*Vaste leden:*
mevrouw Cathy Coudyser, de heer Marius Meremans, mevrouw Ann Soete, de heer Wilfried Vandaele, mevrouw Miranda Van Eetvelde, de heer Herman Wynants;
de dames Caroline Bastiaens, Karin Brouwers, Sabine de Bethune, de heer Joris Poschet;
de heren Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;
de dames Yamila Idrissi, Katia Segers;
de heer Bart Caron.

*Plaatsvervangers:*
mevrouw Kathleen Krekels, de heren Bart Nevens, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, mevrouw Manuela Van Werde, de heer Peter Wouters;
de dames Cindy Franssen, Tinne Rombouts, de heren Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;
de heren Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;
de dames Tine Soens, Freya Van den Bossche;
de heer Imade Annouri.

Documenten in het dossier:
**309** (2014-2015) – Nr. 1: Nota van de Vlaamse Regering
– Nr. 2: Verslag van de hoorzitting

INHOUD

I. Toelichting door minister Gatz ..... 4
II. Bespreking in de commissie ..... 10
1. Vragenronde van 1 april ..... 10
2. Vragenronde van 30 april ..... 13
Gebruikte afkortingen ..... 25

Op woensdag 1 en donderdag 30 april 2015 besprak de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media de Visienota Kunsten van Sven Gatz, Vlaams minister van Cultuur, Media, Jeugd en Brussel. Op 1 april lichtte de minister de visienota toe en ging de vragenronde van start. Op 30 april rondde de commissie de vragenronde af. Op donderdag 23 april 2015 had de commissie aan deze visienota een hoorzitting gewijd (*Parl.St.* Vl.Parl. 2014-15, nr. 309/2).

# I. Toelichting door minister Gatz

Minister *Sven Gatz* noemt deze eerste bespreking van een visienota Kunsten in het Vlaams Parlement een klein historisch moment.

Het Kunstendecreet werd in 2013 goedgekeurd. De nieuwe subsidieregeling zal voor de structurele werkingssubsidies pas vanaf 1 januari 2017 ingaan.

Het kunstenveld verdient een omzichtige benadering. Dat is een vorm van goed bestuur, eigen aan het systeem. De minister hoopt dat de lange aanlooptijd voor een zo breed mogelijk draagvlak zorgt. Een minister met de ambitie om helemaal zelf een totaal nieuw kunstenbeleid tot stand te brengen, zou vooral arrogant zijn.

De bandbreedte van politieke en filosofische strekkingen waarin het kunstenbeleid de afgelopen decennia heeft geopereerd, is voldoende breed. Er zijn verschillen tussen de politieke families, maar die zijn minder groot dan soms gedacht.

De nota bevat naast die continuïteit uiteraard een aantal nieuwe accenten.

De visienota start met een nuttige omgevingsanalyse. Daarna volgende de vijf assen van het beleid. De minister wil een kunstenlandschap:
- dat divers en dynamisch is;
- waarin de kunstenaar centraal staat;
- met voldoende ruimte voor ondernemerschap in de brede zin van het woord;
- met een internationale uitstraling;
- dat voldoende breed is en waar participatie in zijn totaliteit aan bod komt.

De nota omvat een mix van keuzes maar er blijft voldoende ruimte voor discussie. Ze beoogt duidelijkheid: juridisch en inhoudelijk. De doelgroepen zijn het werkveld en de beoordelaars. Het werkveld moet handvaten krijgen om subsidiedossiers te kunnen opstellen. De beoordelaars hebben handvaten nodig om de context te leren kennen.

De beslissingen over subsidies blijven gekaderd in de context van de intersubjectiviteit. Een intersubjectief kwaliteitsoordeel is een gewogen oordeel van een beoordelingscommissie of een oordeel na een besluitvormingsproces. Zelfs na een visienota en een lang debat zal het laatste woord niet helemaal gezegd zijn. De lijnen zullen echter zichtbaarder en voelbaarder worden.

We consolideren wat goed is en optimaliseren wat beter kan. Het kunstenveld bevindt zich in een vrij goede gezondheid. Het beschikt over potentie, veerkracht en talent, die kansen en ruimte verdienen.

Het besluitvormingsproces is breed voorbereid. De kunstensteunpunten hebben een landschapstekening opgesteld. Daarbij zijn het VAF, het VFL, het Kunstenloket en het Vlaams Architectuurinstituut betrokken. Er werd input gevraagd van de SARC, oKo, de VVSG, de VVP en de VGC, en via focusgroepen en gesprekken ook van de kunstenaars, organisaties en experts. De nota is dus niet door één

persoon geschreven, hoewel de minister wel de politieke verantwoordelijkheid draagt.

In het verleden was de subsidiëring van het kunstenveld erg op werksoorten en disciplines gebaseerd. In de nieuwe aanpak is er geen sprake meer van organisatievormen op basis van artistieke disciplines. Organisaties zijn vrij om hun 'artistieke DNA' te omschrijven op basis van een of meer functies – ontwikkeling, productie, presentatie, participatie en/of reflectie – die ze willen opnemen in één of meer disciplines. Er blijft controle of iedere discipline of werksoort voldoende aan bod komt, maar het startpunt is een andere matrix. Momenteel maakt het werkveld allerlei tactische afwegingen over functies waarbinnen het zijn DNA het best beschrijft. De minister erkent het belang van tactische overwegingen, maar de inhoud moet primeren.

Bij de omgevingsanalyse is de waarde van de kunst voor de samenleving het uitgangspunt. Kunst kan vorm en inhoud geven aan het bestaan. Ze kan het leven verrijken, inspireren en ontroeren. Kunst kan creativiteit genereren, identiteitsbeleving stimuleren en zelfontplooiing verbeteren.

De kunstensector is niet alleen een artistieke sector, maar heeft ook economische waarde. De creatieve sector is de op twee na grootste werkverschaffer in de EU. De economische waarde van de sector moet in rekening worden gebracht.

Een belangrijke evolutie is dat de kunsten meer als één geheel worden beschouwd. De hybridisering van de kunstendisciplines is aan de gang.

Het is de bedoeling om oog te hebben voor zowel kunstenbeleid op Vlaams niveau als dat van steden, gemeenten, provincies en Brussel-Hoofdstad, als communicerende vaten. De actoren die actief zijn in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad hebben raakpunten met het Vlaamse kunstenbeleid. Er moet kunnen worden gewerkt met de best mogelijke scharnieren en doorstromingen. De federale overheid is bevoegd voor een aantal instellingen, maar ook voor relevante materies zoals het kunstenaarsstatuut en de fiscaliteit, waaronder de tax shelter en de btw. De EU blijft voor auteursrecht het belangrijkste ankerpunt.

Het Vlaamse kunstenveld bloeit en staat voor een hoge kwaliteit. Het heeft een bepaalde densiteit, fijnmazigheid en gelaagde structuur. Wijzigingen aan de ene laag hebben invloed op de andere. Ruimtelijk ligt het zwaartepunt in de Vlaamse ruit, maar door het spreidingsbeleid van de laatste decennia zijn de kunsten niet tot dat gebied beperkt. Ook inhoudelijk is de verscheidenheid groot. Het ondersteuningsinstrumentarium is breed, met het VAF, het VFL en andere beleidskaders zoals FoCI, het decreet Lokaal Cultuurbeleid en het Participatiedecreet.

De omgevingsanalyse onderscheidt 262 kunstenorganisaties die een werkingssubsidie ontvangen, en de vijf Vlaamse kunstinstellingen. De discussie over deze twee niveaus wordt constant vermengd. Na de lange periode van constante groei vormt het debat over de versnippering en de eventuele overproductie een van de grote uitdagingen.

De muzieksector staat voor 21,4 percent van het totale kunstenbudget en kent een breed scala aan genres. Twee derde van de muziekmiddelen gaan om historische redenen naar de productie en presentatie van klassieke muziek. Het terugverdieneffect van de populaire muziek is nog altijd van een andere orde dan dat van klassieke muziek. Gemiddeld zijn er per productie drie uitvoeringen.

41,2 percent van de middelen gaat naar de podiumkunsten. De helft van de producties wordt minder dan veertien maal vertoond. Het aantal vertoningen per

voorstelling stijgt niet. Bij de podiumkunsten onderscheidt de minister theater, dans en muziektheater. Het theaterlandschap ontvangt 28,2 percent van het totale kunstenbudget. Het gemiddeld aantal voorstellingen per productie ligt op veertien. Een bijzonder aandachtspunt is het kinder- en jeugdtheater. De dans omvat 8,1 percent van het totale kunstenbudget. Het gemiddeld aantal voorstellingen per productie bedraagt elf. Muziektheater behelst opera, operette, musical en hedendaagse vormen. Muziektheater omvat 4,9 percent van het totale kunstenbudget voor werkingssubsidies. Het gemiddeld aantal voorstellingen per productie bedraagt dertien.

Onze beeldende kunstenaars horen tot de Europese en wereldtop. Hier is het verhaal diffuser dan bij muziek en podiumkunsten. De sector ontvangt 4,7 percent van het kunstenbudget, maar daarnaast kunnen de hedendaagse kunstmusea zoals het M HKA, Mu.ZEE, het Middelheim en het S.M.A.K. ook rekenen op erfgoedmiddelen. Er is ook het debat over kunstopdrachten in de publieke ruimte. Veel speelt zich af op de privékunstmarkt, waar economische factoren meespelen. In een steeds concurrentiëler kunstmarkt hebben de promotiegalerijen een belangrijke schakelfunctie in handen.

Architectuur is een kleinere speler binnen het Kunstendecreet. De raakvlakken met erfgoed, stedenbeleid, ecologie, economie, omgeving en natuur zijn belangrijk. Het kunstenbeleid ondersteunt geen productie van architectuur op zich maar wel sensibiliserende activiteiten of de zogenaamde architectuurcultuur: goed voor 0,5 percent van de middelen.

Vormgeving of design is een discipline die zich bevindt in het continuüm tussen engineering en kunst, tussen functionaliteit en esthetiek, tussen de bedrijfswereld en de kunsten. Deze sector krijgt 0,2 percent van de middelen. De belangrijkste ondersteuning verloopt economisch. De sector is constant in beweging.

In de audiovisuele kunst geldt een onderscheid tussen single en multiple screen, zoals installatiekunst, experimentele mediakunst, geluidskunst en crossovers met film. In de single screen audiovisuele kunst heeft het VAF een centrale rol. Het is een uniek loket dat zorgt voor een geïntegreerd filmbeleid met film, festivals, vertoningen, filmeducatie en filmpublicaties. Ook voor de documentaires en animatie is het VAF bevoegd. Multiple screen audiovisuele kunst zit wel nog in het Kunstendecreet en ontvangt 0,7 percent van de werkingssubsidies. Ze bevindt zich op een snijpunt van innovatie, media en technologie, en is kostenintensief.

Wat de letteren betreft, vormt het VFL het centrum. Het heeft met initiatieven als het BoekenOverleg, het residentiebeleid, auteurslezingen, de samenwerking met de Stichting Lezen en de Canon Cultuurcel een netwerk uitgebouwd. De uitdaging ligt bij de non-fictie en de transitie van het boekenvak naar de digitalisering. Een deel van het tijdschriftenbeleid valt binnen het Kunstendecreet. Het ontvangt 0,5 percent van de werkingsmiddelen.

Kunsten worden steeds meer multidisciplinair. De grenzen tussen de disciplines vervagen. In 2008 werd een aparte Beoordelingscommissie Multidisciplinaire Kunstencentra, Werkplaatsen en Festivals in het leven geroepen. De multidisciplinaire initiatieven ontvangen 20,9 percent van de middelen van het Kunstendecreet. Het gemiddeld aantal voorstellingen per productie is vier.

Er is nood aan de ondersteuning van de kunstenaars op financieel en statutair vlak. In de nieuwe modellen gaan de kunstenaars in samenwerkingsverbanden op zoek naar oplossingen door diensten, productiemiddelen en expertise te delen. Dit gebeurt in ‘artist centered’ of ‘artist run’ organisaties.

Internationaal staat de Vlaamse kunst sterk. Maar budgettaire druk speelt ook in het buitenland een rol, wat de speel- en presentatiemogelijkheden niet gemakkelijker maakt.

46 percent van de Vlaamse producties voor de podiumkunsten gaat op tournee in het buitenland, deels uit noodzaak gezien de kleine Vlaamse afzetmarkt. Voor dans bedraagt het aandeel buitenlandse optredens zelfs 60 percent.

Beeldende kunst werkt met internationale netwerken. De twee grote wereldbeurzen zijn Art Basel en Art Miami. Daarnaast zijn er een aantal satellietbeurzen waar de drempel voor kunstenaars en galerieën hoger wordt. Om een rol in dit circuit te kunnen spelen zijn misschien extra initiatieven nodig. Zo niet dreigt er een isolement voor een deel van de beeldende markt.

Onze architectuursector is steeds nadrukkelijker aanwezig op internationale fora. De vormgevers spelen mee op de designweken in Milaan, London, Miami, Basel, Parijs en Kortrijk.

Wat de letteren betreft, is er op dit ogenblik aandacht voor vertalingen, een presentatie- en een ontwikkelingsbeleid. De uitdaging is de Frankfurter Buchmesse in 2016.

In de filmwereld is Vlaanderen de laatste jaren een internationale speler geworden. Daar liggen nog extra kansen.

De uitdagingen voor de digitalisering nemen niet af. Ze bieden kansen voor allianties, schaalvoordelen, zichtbaarheid, diversiteit, communicatie en archivering. De kleinschaligheid van vele actoren is veeleer een handicap, gezien de comparatieve nadelen op het vlak van complexiteit en kostenintensiviteit.

De meest recente cijfers over participatie en diversiteit komen uit de Participatiesurvey van 2012. 83,5 percent was tevreden tot zeer tevreden met de beschikbare culturele voorzieningen. Dit hoge peil wil de minister in stand houden en verbeteren. Kunsteducatieve en sociaal-artistieke organisaties ressorteren onder participatie. Het nieuwe diverse publiek en de traditionele kunstensector hebben elkaar nog niet voldoende gevonden. Dat blijft een uitdaging.

Kunstenaars van niet-Westerse herkomst krijgen en grijpen kansen. Hun aansluiting bij bestaande instellingen, nieuwe plekken en podia verloopt echter niet altijd geheel naar wens, een vergelijkbare situatie met die in andere sectoren. Er moet aandacht zijn opdat de nieuwe kunstenspelers de weg naar het Kunstendecreet zouden vinden.

De kunsteducatieve organisaties vertegenwoordigen 3,6 percent van de werkingssubsidies. De sociaal-artistieke werkplaatsen omvatten 3,5 percent van het kunstenbudget. Er wordt vooral gewerkt met sociaal en artistiek empowerment, co-creatie van kwetsbare doelgroepen en samenwerkingsverbanden met de welzijnssector. Het is niet alleen een zijhokje van het kunstenbeleid omdat met de kwaliteit die sociaal-artistieke werkplaatsen bieden, de cultuurcanon kritisch wordt bevraagd en opengebroken.

Het kunstenveld moet fijnmazig zijn met kleine, middelgrote en grote spelers in de juiste verhouding. Ook de verhouding tussen structuren en projecten, tussen canon en vernieuwing moet goed zitten. De verhouding tussen bijvoorbeeld werkings- en projectsubsidies is open. Het beoogde evenwicht bedroeg ooit 90 percent werkingssubsidies en 10 percent projectsubsidies, maar dat laatste percentage is intussen gedaald naar 7 percent. De beoordelingscommissies moeten een zinvolle verhouding vinden. De natuur van de projectsubsidies in het

decreet is inmiddels licht aangepast waardoor ook meerjarige projectsubsidies mogelijk worden. Ze moeten wel van structurele subsidies blijven verschillen. De gedeeltelijke hybridisering van het subsidiemodel is een bewuste decretale keuze, die de minister wil honoreren.

De Vlaamse Regering wil de vijf – in de toekomst misschien zeven – grotere instellingen meer armslag geven. Tegelijk moeten de grotere spelers voldoende fysieke en mentale ruimte laten voor kleine en middelgrote spelers. Dit wordt in de beheersovereenkomsten bewaakt.

Een zorgenkind blijft het ballet. Er zullen afspraken komen met het oog op een grotere productie, zo niet volgen sancties. Dat is een vorm van responsabilisering. De minister ziet in de nieuwe artistiek directeur de geknipte persoon om de moeilijke situatie om te buigen. Gezien de vrij omvangrijke betoelaging kan men als maatschappelijk rendement een zeker aantal producties verwachten.

Er zal bijzondere aandacht zijn voor een aantal moeilijker disciplines zoals wereldmuziek en jazz, non-fictieliteratuur, documentaire films, kinder- en jeugdtheater en de kleinschalige musical.

Er zal een gunstige honorering zijn van samenwerking, afstemming en synergie. Dergelijke initiatieven verhogen de slagkracht van de kunstensector. Zelf moet de sector in de eerste plaats op artistiek vlak goed, relevant en verbindend zijn, maar voor het beleid is meer samenwerking belangrijk. Het debat over de versnippering zal zich in deze context afspelen. Het gaat hier om leefbaarheid op middellange termijn.

Zo vallen de gesubsidieerde tijdschriften onder drie decreten. Het is nuttig om met de sector na te gaan hoe de samenwerking tussen de tijdschriften verhoogd kan worden. De minister streeft naar synergieën bij de bestaande tijdschriften, zonder afbreuk te willen doen aan de grondwettelijke vrijheid om een nieuw kunstentijdschrift op te zetten.

Dezelfde oefening zal gebeuren bij de grote orkesten: deFilharmonie, de Brussels Philharmonic en het Kunsthuis. De inzetbaarheid van musici van deFilharmonie en het Kunsthuis moet worden gebundeld, zodat zij samen het grote symfonisch repertoire kunnen brengen en opera- en balletproducties kunnen begeleiden. Zo kunnen musici meer dynamisch en afwisselend worden ingezet. Er moet een repertoireafstemming komen tussen deFilharmonie en de Brussels Philharmonic. Ook de theaterhuizen in de grootsteden wil de minister afstemmen. De drie grote stadstheaters, NTGent, de KVS en het Toneelhuis, hoeven niet te fusioneren, maar wel meer samenwerken. Binnen de steden kunnen deze theaterhuizen een motor vormen ten aanzien van andere spelers.

Om de kunstenaar centraal te stellen moet hij meer tijd, ruimte en context krijgen via projectsubsidies, beurzen, residentieplekken en kunstenaarstoelagen. Met betrekking tot de kunstenaarstoelage ziet de minister bijvoorbeeld een renteloze lening als prefinancieringsinstrument. Soms vergt de realisatie van een kunstwerk immers een aanzienlijke investering. Die renteloze lening is niet zomaar een keuze van de Vlaamse Regering, maar een antwoord op de vragen van bepaalde kunstenaars, dat als een nuttig aanvullend instrument wordt overwogen. Het is niet de bedoeling het subsidiebeleid door een leningsbeleid te vervangen.

De minister wil de kunstaankoop als nieuw instrument actief inzetten. Hij denkt aan een model om de collectie te verrijken door werk van jonge beloftevolle kunstenaars te kopen op het moment dat ze nog betaalbaar zijn, wat hun carrière op gang helpt duwen.

In de verhouding tussen de individuele kunstenaars en de grotere huizen moeten de kunstenorganisaties en -instellingen oog hebben voor de talentontwikkeling en de uitbouw van duurzame carrières, met aandacht voor zowel de artistieke als de zakelijke kant. Dit vereist een openheid van het betrokken huis en een integratie van het betreffende model in zijn beleid. Dit zal in de beheersovereenkomsten van de kunstinstellingen worden opgenomen en ook toepasbaar zijn voor andere kunstenorganisaties. Als zij in hun subsidiedossiers ruimte creëren ten aanzien van individuele of collectieve kunstenaars, zal dit een belangrijke factor worden in de financiële beoordeling.

Met het oog op ondernemerschap wil de minister niet op zoek gaan naar quick wins. Voor de aanvullende financiering in de kunstensector ziet hij heil in een witboek over de mogelijkheden, beperkingen en voorwaarden, zoals fiscale stimuli, crowdfunding, kunstkoopregeling enzovoort. Dit kan binnen een aantal maanden af zijn. Daarna zou de commissie hierover een debat moeten voeren dat, na een aantal politieke keuzes, naar de meest geschikte instrumenten moet leiden. Op basis van die keuzes moet worden onderhandeld met de federale overheid en de Franse Gemeenschapsregering. Door de besparingen op het federale niveau is de bereidheid groter om bijkomende instrumenten van aanvullende financiering te zoeken.

De minister wil inzetten op cultural governance. De Vlaamse Regering bereidt een nieuw besluit voor, dat geldt voor alle organisaties die werkingssubsidies ontvangen. Soms klagen kunstenaars die voor gesubsidieerde organisaties werken, dat ze niet correct worden betaald. Die organisaties antwoorden dat de overheid dan maar meer middelen moet geven. Er is echter een moment dat iedereen zijn eigen verantwoordelijkheid moet nemen. Het besluit van de Vlaamse Regering zal vooral gaan over evenwichtig samengestelde raden van bestuur en de transparante werking van bestuursorganen. De Vlaamse Regering kiest niet voor quota, maar zal omschrijven wat een evenwichtig samengestelde raad van bestuur is. Het gaat hier ook om het spanningsveld tussen het nieuwe publiek en de traditionele kunstensector. We moeten vermijden dat de kunstensector enkel de witte middenklasse bedient. Ook de sector zelf is zich daarvan bewust.

Voorts ziet de visienota verbeterpunten in ons internationale kunstenbeleid. Kunstenaars en kunstinstellingen hopen internationaal te schitteren. Bovendien zijn een afzetmarkt en podium op Europees en wereldniveau te verkiezen boven een louter Vlaams bereik.

De minister wil buiten de klassieke residentie- en presentatieplekken op zoek naar nieuwe hotspots. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt omdat de middelen beperkt zijn. De Vlaamse culturele diplomatie kan nooit de omvang van een Goethe- of Cervantesinstituut krijgen. Wij zullen met talent en creativiteit het verschil moeten maken. Ter vervanging van de individuele culturele rugzakjes van diplomaten overweegt de minister per jaar een aantal landen en projecten te selecteren. De katalysator is de kunstenaar of de kunst, maar het Vlaams buitenlands beleid en toerisme kunnen geschikte partners zijn om elkaar te versterken. Er blijven te veel kansen liggen. Er bestaat op dit ogenblik geen echt cultureel diplomatiek beleid in Vlaanderen.

De minister wil kijken of doorbraakprojecten van kunstenaars internationaal kunnen worden gesteund. Via een oproep wordt eenmaal in de carrière een zetje gegeven. Aan de hand van de voorstellen zullen de beoordelingscommissies een billijk oordeel moeten vellen, want niet iedereen kan worden gesteund. Hopelijk wordt de kunstenaar door de steun naar het grotere internationale podium geloodst. Sommigen kunnen en zullen dit trouwens helemaal op eigen kracht doen.

In de breedte werken betekent iedereen bereiken. Bepaalde sectoren zijn goed bezig om de geletterdheid rond kunst te bevorderen. Die geletterdheid moet op een organische manier worden bijgebracht. Dit is terug te vinden in de Kunstendag voor Kinderen, de Jeugdboekenweek of de Samenlezing. Ook De Dag van de Dans die zich aandient, is daarvoor geschikt.

De nota bevat aanzetten in verband met productie en spreiding. In heel Vlaanderen wordt veel en goed geproduceerd. De vraag is hoe die productie te verspreiden. Hoe kunnen meer voorstellingen worden gespeeld? Er is concurrentie van privéspelers zoals stand-upcomedians en commercieel kindertoneel. De minister plant voor de zomer van 2015 een traject met de vereniging voor de Vlaamse Culturele Centra en andere spelers.

Voor het Gentse operagebouw wil de minister een bredere werking. Door de fusie van de opera's van Antwerpen en Gent ligt het operationele zwaartepunt nu in Antwerpen. De Gentse opera wordt exclusief gebruikt voor operavoorstellingen van het Kunsthuis. Samen met de stad Gent wil de minister nagaan hoe dat gebouw een volwaardig podiumkunstenhuis kan worden met plaats voor opera, muziektheater en dansproducties. Uiteraard gebeurt dit in overleg met alle spelers.

Met betrekking tot de bredere dansbeleving gaapt onder de grotere en internationaal befaamde dansgezelschappen een grote kloof. Het aantal lokale culturele centra die hedendaagse dans programmeren, daalt. Om aan de top te blijven wil de minister samen met de sector nagaan hoe het aantal toonplekken omhoog kan. Dat is een uitdrukkelijke beleidskeuze.

De geciteerde percentages van werkingsmiddelen per sector zullen door de nieuwe indieningsprocedure voor subsidiedossiers wijzigen. De minister heeft getracht om de veranderingen te kaderen. Wanneer de beoordelingscommissies bekijken welke verhouding zij finaal zien tussen project- en werkingssubsidies, zullen ze voor nieuwe verhoudingen tussen de werksoorten staan. Die vloeien voort uit de dynamiek van het nieuwe Kunstendecreet.

Deze visienota werd opgesteld binnen de bestaande financiële enveloppe, besluit minister Gatz. Indien er bijkomende aanvullende financiering zou worden gevonden, dan biedt die bijkomende perspectieven. De minister hoopt inderdaad op betere budgettaire perspectieven, maar kan geen beloftes doen. Misschien zijn vanaf begrotingsjaar 2017 meer financiële middelen beschikbaar.

## II. Bespreking in de commissie

### 1. Vragenronde van 1 april

*Caroline Bastiaens* is tevreden dat de commissie de primeur van de visienota krijgt.

Veranderingen in het kunstenlandschap komen best neer op een evolutie, niet op een revolutie. De nota geeft blijk van dit streven naar continuïteit, van de wens om te consolideren wat goed is en te optimaliseren wat beter kan.

De omgevingsanalyse levert heldere gekwantificeerde inzichten op.

De minister geeft een aantal keuzes aan maar laat tegelijk ruimte voor debat.

Werkveld en beoordelaars willen duidelijkheid over de nieuwe werkwijze bij subsidiedossiers. Tegen de zomer van 2015 zou die duidelijkheid er komen.

Bedoelt de minister daarmee voor de vakantie? Hoewel de minister al een visie kenbaar maakt, is er ook snel behoefte aan duidelijkheid over criteria.

De cijfers wijzen op overproductie en versnippering. Maar hoe daarmee omgaan? De minister plant een traject met de culturele centra. Ook daarover wil Caroline Bastiaens een meer concrete toelichting.

Het lid is tevreden met de aandacht voor kinder- en jeugdtheater. Participatie en diversiteit behoeven bijzondere aandacht.

Wat het ballet betreft, deelt ze de visie van de minister dat een goede monitoring aangewezen is en dat de productie omhoog mag. Ook Caroline Bastiaens heeft vertrouwen in de nieuwe artistieke directeur.

Ze was verrast door de bijzondere aandacht voor jazz en wereldmuziek en polst naar concrete plannen.

Synergieën blijven terecht een streefdoel. De roep om meer synergie tussen de orkesten is niet nieuw. Caroline Bastiaens kijkt uit naar de verdere stappen. De ongerustheid bij de theaterhuizen in de steden werd weggenomen door de verklaring van de minister dat er geen fusie hoeft te komen. Ook daar mikt hij op meer samenwerking.

De kunstenaar centraal stellen is een belangrijke prioriteit.

Er moet actief worden ingezet op de kunstaankoopregeling. De rol van de musea kwam aan bod, maar Kunst in Huis kwam niet ter sprake.

Het ondernemerschap en de aanvullende financiering kwamen al enkele malen aan bod. Caroline Bastiaens is voorstander om alle mogelijke initiatieven in een witboek op te nemen, wat geen jaren in beslag hoeft te nemen gezien het al beschikbare onderzoek.

Wat cultural governance betreft, moet de wetgeving uiteraard worden gerespecteerd. De verwijzing naar de werking en samenstelling van raden van bestuur begrijpt het lid in het kader van de diversiteit. Daar is nog een lange weg af te leggen. Wanneer verwacht de minister de nota en wanneer moeten de organisaties daaraan voldoen?

Het project van de doorbraakprojecten is toe te juichen gezien de internationale activiteit van vele kunstenaars, die alle steun verdient.

Wat het brede verhaal betreft, mist Caroline Bastiaens concrete acties.

Ten slotte merkt ze op dat de minister in zijn uiteenzetting nergens heeft verwezen naar de nochtans belangrijke infrastructuur.

*Yamila Idrissi* onthoudt dat de minister duidelijkheid wil scheppen tegenover de juridische tekst van het Kunstendecreet. Maar duidelijke criteria mist ze. Ze ervaart de visienota als een soort beleidsbrief.

Er is een grote continuïteit in het beleid. Wat zijn de drie belangrijkste trendbreuken?

De visienota is de verwoording van een droom, maar wat is het budget? Het VIAA bijvoorbeeld moet heel wat middelen inleveren. Recent werd 400 miljoen euro extra van het federale naar het Vlaamse niveau doorgeschoven. De spreker

hoopt dat cultuur daar niet het slachtoffer van wordt. Tussen de duidelijke droom en de werkelijkheid staat een onduidelijk budget.

Als de minister in het letterenbeleid meer aandacht wil voor non-fictie, wil hij dan de middelen voor dat letterenbeleid uitbreiden of ermee schuiven?

De minister wil afstemming voor de stadstheaters. Maar hoe afdwingbaar is dat? Iedereen ging uit van een nog verder gaande aankondiging. Waar zit de angel?

Nu worden 262 instellingen via het Kunstendecreet gesubsidieerd. Voorziet de minister in een vermindering?

De culturele centra zullen terecht worden geraadpleegd. Ze trokken onlangs nog aan de alarmbel, daar ze vrezen dat de overheveling van de middelen zonder oormerk tot verschraling zal leiden.

De grote instellingen zullen de kleine meer moeten voeden, wat ook in hun beheersovereenkomsten zal staan. In theorie is dat mooi, maar hoe werkt dit in de praktijk? Bij welke instelling moet de jonge Brusselse stadstheatermaker aankloppen?

Voor *Marius Meremans* geeft de nota blijk van de bekommernis van de Vlaamse Regering voor de duurzaamheid van het cultuurlandschap. Er zal overtuigingskracht nodig zijn om de sector tot bondgenoot te maken. Het lid is voorstander van een groot draagvlak, maar dat mag niemand ontslaan van de plicht om keuzes te maken en uit te voeren.

De lokale verantwoordelijkheid is belangrijk. De dialoog met de lokale actoren moet worden opgestart. Ze moeten op hun verantwoordelijkheid worden gewezen.

Het Ballet is het zorgenkind. Maar de nieuwe directeur krijgt vertrouwen. Het beleid moet dit dossier van nabij opvolgen en snel evalueren.

De grote instellingen moeten scherp worden gehouden.

De spreker is tevreden met de aandacht voor de non-fictie, en met de synergiedoelstelling voor de stadstheaters.

De visienota beschrijft alternatieve financiering duidelijk als aanvullende financiering.

Marius Meremans geeft de nota een gunstige eerste beoordeling.

*Bart Caron* vindt dat de minister de eerste stap van de decretale opdracht goed heeft uitgevoerd. Hij hoopt op een breed maatschappelijk debat over de visienota. Het is de bedoeling daarmee het draagvlak voor de kunsten te vergroten. Het betoog van de minister straalt een warme, positieve houding uit ten opzichte van het kunstenveld. De concrete gevolgen zal de praktijk moeten uitwijzen.

Positief zijn alvast de centrale rol voor de individuele kunstenaar; de voornemens met betrekking tot jazz en wereldmuziek; de zorg voor spreiding; en elementen als educatie en sociaal-artistiek werk.

De toch wel geladen term ‘overproductie’ krijgt geen verduidelijking.

Ook 'synergie' is zo'n geladen term die opheldering behoeft. Het veld vraagt zich af of de minister fusies wil.

Minister *Sven Gatz* beseft dat de visienota omvangrijk is en vele vragen oproept, maar stelt voor om pas na het Paasreces een debat in de diepte te voeren, als iedereen in de gelegenheid is geweest om de uitvoerige nota te lezen. Enkele belangrijke zaken wil hij wel al verduidelijken.

Het Kunstendecreet geeft aan dat op bepaalde functies mag worden ingezet. De criteria waarbinnen dit gebeurt, blijven voldoende duidelijk. Daarvoor is geen bijkomend ministerieel besluit nodig.

Spreiding is letterlijk en figuurlijk een breed verhaal. De lokale culturele speler kan zeggen dat er minder middelen en dus minder mogelijkheden overblijven. Een tweede element is de bijkomende concurrentie van privéjeugdtheater en stand-upcomedians. De maakbaarheid van de samenleving gaat over meer dan middelen alleen. De vraag is wat echt is veranderd met betrekking tot spreiding. Regionale samenwerking is een voorbeeld van goed functioneren. Die zal ook na de overdracht van de middelen aan het Gemeentefonds blijven bestaan en een vluchtheuvel of zelfs trampoline opleveren. De minister wil dit met de sector voor de zomer 2015 een bepaalde richting geven.

Het aantal gesubsidieerde organisaties zal wellicht dalen. Dat is geen doel op zich. Het begin van de oefening start met een inhoudelijke aanpak. Het einde van de oefening zal wellicht neerkomen op meer samenwerking waardoor minder spelers gesubsidieerd worden. Er zal op de grotere spelers worden ingezet, maar ook de individuele kunstenaars zullen versterkt uit het verhaal komen. Zowel de top als de basis zullen erop vooruitgaan, wat niet wegneemt dat ook het middenstuk vele waardevolle spelers herbergt.

Er hoeft niet te worden gefuseerd maar er zullen samenwerkingen worden gehonoreerd. Als de wil daartoe ontbreekt, zal het niet lukken. Sommige instellingen zijn onlangs beginnen samenwerken. Ze hebben daardoor op de nota geanticipeerd, maar waren dit al veel langer aan het voorbereiden.

De regionale evenwichten zullen in het oog worden gehouden. Uit een recente berekening van de verdeling bleek dat de budgetten voor Vlaams-Brabant en Limburg wel erg laag uitvallen. De minister kan zich inbeelden dat hierin verandering komt.

Het debat over de overproductie wil hij op basis van het cijfermateriaal voortzetten, daar dit op een zorgwekkende evolutie in die richting wijst. Het is nodig die cijfers eerst juist te interpreteren en dan de antwoorden te formuleren.

## 2. Vragenronde van 30 april

Namens de N-VA-fractie waardeert *Marius Meremans* dat de nota niet alleen tijdig werd ingediend, maar ook goed onderbouwd is met cijfers en een omgevingsanalyse, en dat zij de dynamiek van zowel kleine als grote en middelgrote spelers respecteert. Met de uitgangspunten en grote lijnen zijn zelfs de onheilsprofeten het eens, zo stelt de spreker vast.

De N-VA-fractie is met name tevreden over:
- het algemene ambitieniveau;
- de aanpak van de versnippering;
- het voornemen om productie en spreiding beter op elkaar af te stemmen;
- de doelstelling om topinstellingen als ambassadeurs van Vlaanderen in te zetten;

- de vervanging van de kaasschaaf door echte beleidskeuzes;
- de vooropstelling van kwaliteit;
- de aandacht voor Vlaamse relevantie en het onderscheid met de regionale impact;
- de visie op aanvullende financiering.

Als critici de nota vaag noemen, verwijst Marius Meremans hen naar wat de nota vermeldt over:
- de aanpak van de versnippering en de optie van duidelijke keuzes op bladzijde 44;
- samenwerking en afstemming op bladzijde 45;
- de middelen voor minder maar prioritaire infrastructuurdossiers op bladzijde 47;
- het verlies van werkingssubsidies als signaal voor organisaties met een minder goede werking, uitstraling of impact of Vlaams niveau.

Met andere woorden biedt de nota wel degelijk een duidelijk kader voor het verdere beleid.

Wat de functiegerichte benadering betreft, vraagt Marius Meremans aan minister Gatz wat de gelijkwaardige behandeling van disciplines bij de beoordeling en toekenning van middelen inhoudt. Hoe ziet hij het fijnmazige net als hub in het samenspel van initiatieven? Waarom hoopt de minister in tegenstelling tot anderen dat de gevestigde organisaties er wel degelijk in zullen slagen jong talent toe te laten en vernieuwing te brengen?

Voorts is het lid blij met de aandacht voor non-fictie in het letterenbeleid, en met de kansen voor kleinschalige musicalvormen, jazz en wereldmuziek.

In de aandacht voor ontwikkeling en reflectie deelt de N-VA-fractie, voor wie de zuivere en correcte inzet van de verschillende instrumenten vooropstaat, het inzicht dat meerjarige projecten geen alternatief zijn voor werkingssubsidies. Hoe ziet de minister de evenwichtige verdeling?

Wat de centrale positie van de kunstenaar betreft, merkt de SARC op dat musici niet in de opsomming voorkomen. Is die perceptie onbedoeld?

Het pleidooi voor een correcte vergoeding is terecht. Hoe ziet de minister de beloofde opvolging door de administratie van de ondersteuning van de kunstenaar in de praktijk?

Internationaal getuigt de nota zeer terecht van ambitie. Kan de minister zoals de SARC vraagt, het evenwicht met de Vlaamse ambities toelichten? Ook op dit punt spreekt het lid zijn waardering uit voor een aantal scherpe keuzes, die hij uit de nota citeert.

Wat culturele vertegenwoordiging en relaties betreft, pleitte de beleidsnota al voor een dialoog met de ministers van Buitenlandse Handel en Toerisme. Hoe ziet de minister een structureel netwerk van Vlamingen met internationale sleutelposities? Voorts roept de N-VA-fractie op om te blijven inzetten op de weliswaar moeilijke samenwerking met Nederland. Hoe ziet de minister concreet de bepaling van prioritaire landen en regio's?

In het terechte streven naar een ondernemend en slagkrachtig kunstenlandschap moeten inderdaad keuzes gemaakt worden, zonder echter de diversiteit uit het oog te verliezen. De N-VA is blij dat de nota ook de financiële slagkracht en samenwerkingsverbanden vermeldt. De spreker beaamt dat keuzes van artistieke verdienste en niet van historische structuren moeten uitgaan. Uit de toelichting

heeft hij begrepen dat de aanpak inhoudelijk begint maar uiteindelijk wellicht zal leiden tot meer samenwerking, en minder voor hun werking gesubsidieerde organisaties, al vindt de minister de vermindering geen doel op zich. De spreker onderstreept het belang van de inhoudelijke logica boven besparing.

Hoe zal de minister reageren op samenwerkingen die instellingen al zijn aangegaan omdat ze op de nota hebben geanticipeerd? Wat is zijn houding tegenover het advies van de SARC om een uitstapregeling aan te bieden aan organisaties die een structurele subsidie verliezen? In hoeverre hoopt hij de – ook door N-VA gewenste – krachtenbundeling van de drie grote orkesten en de twee koren te realiseren? Ook in het theater zullen trouwens dergelijke synergetische keuzes aan de orde zijn.

Tot slot breekt Marius Meremans opnieuw een lans voor verregaande intergemeentelijke samenwerking. Hoe gaat de minister daarmee om?

*Cathy Coudyser* vraagt wanneer het witboek over aanvullende financiering wordt gepubliceerd. Zij onderstreept dat dergelijke middelen bovenop de subsidiëring komen. Denkt de minister in zijn zoektocht naar investeringsmogelijkheden aan een fonds zoals CultuurInvest, of veeleer aan leningen? In het eerste geval rijst de vraag of zoiets binnen of buiten de begroting valt.

Het lid suggereert afstemming met Onroerend Erfgoed en vermeldt de Erfgoedkluis.

Kan de minister concreter zijn over giften, mecenaat en legaten op Vlaams niveau? Wordt de kunstentoelage geregeld in een apart decreet of ingevoegd in een bestaand?

Cathy Coudyser polst voorts naar timing en basisprincipes.

Ze vraagt ook hoe het staat met de samenstelling en de timing van de geplande complementaire commissie voor kunstaankopen.

Hoe ver is de minister met de waarborgregeling gevorderd? Welke resultaten leverde de door de sector gevraagde analyse op en wat is de verdere actie?

Wat de professionalisering van de kunstenaarsloopbaan betreft, staat Coudyser erachter dat kunstinstellingen meer verantwoordelijkheid krijgen voor begeleiding, correcte vergoeding en de stap naar het internationale niveau. Ze vraagt ook meer informatie over wat de minister daarover wil opnemen in de beheersovereenkomsten met Kunstenloket en Kunstenpunt, en over de routeplanner van het Agentschap Ondernemen, die gegevens verzamelt over ondersteuningsvormen.

Tot slot is het goed dat het tijdschriftenplatform Folio als geheel wordt herbekeken. Vraag is daarbij of de minister zijn beleidsdomein wil overstijgen en ook publicaties als Relicta wil meenemen.

*Bart Caron* vindt de nota degelijk onderbouwd en goed geschreven. Door haar volledigheid geeft ze een goed inzicht in en overzicht van de sector. Dat geldt zeker voor de status quaestionis, zelfs al blijken er een aantal cijferfouten in te staan over speellijsten en reeksen, die naar verluidt door het Kunstenpunt en het departement zullen rechtgezet worden.

Cijfers zijn inderdaad richtinggevend maar Bart Caron waarschuwt voor algemene conclusies uit gemiddelden.

Hoe dan ook was een goede schets van de huidige situatie een nuttige en noodzakelijke oefening.

Over de toekomst van het kunstenlandschap blijft de lezer wel wat op zijn honger. Scherpte ontbreekt, al worden in en tussen de regels toch keuzes gemaakt. Het helpt zelfs om de nota eens van achteren naar voren te lezen, aangezien de richting die het beleid voor ogen heeft, duidelijk is, maar het vooropgestelde eindpunt en de meest efficiënte weg daarheen dat veel minder zijn, zoals ook oKo schrijft. De SARC stelt terecht dat algemene principes onvoldoende geoperationaliseerd worden. Indicaties om subsidiebedrag te berekenen, ontbreken.

De tekst toont veel waardering voor de brede en fijnmazige kunstensector. De waarde van de kunsten voor de samenleving wordt overvloedig beklemtoond.

De nota is ook goed geschreven: de opstellers verdienen een pluim.

Bart Caron besluit dat we geen donkere tijden tegemoet gaan. Maar zelfs al is Sven Gatz een lastige minister om oppositie tegen te voeren, toch neemt Caron zich voor om dat te doen. Hij wil de nota absoluut niet afbreken, maar andere accenten leggen, aspecten versterken en nuanceren.

Wat het samenspel van initiatieven betreft, is het fijn dat de minister het belang van kleine, middelgrote en grote organisaties en hun samenspel uitdrukkelijk waardeert. De spreker vindt het in dat opzicht interessant dat minister Gatz zich uitspreekt over de diversiteit aan deeldisciplines: kinder- en jeugdtheater – waarbij hij de problematiek van de uitkoopsommen aanhaalt –, kleinschalige musical enzovoort. Evenzeer fijn om te lezen is dat het grote repertoire zelfbedruipend moet zijn. Persoonlijk waardeert Bart Caron de accenten op jazz en wereldmuziek zeer.

In het hoofdstuk over de verhouding tussen project- en werkingssubsidies zorgt de minister voor een goede schets en een zeer correct onderscheid, maar hij spreekt zich niet a priori uit over de verdeling. Daarvoor heeft Caron begrip, maar hij wijst er meteen op dat een harde verdeling van het budget moeilijk is geworden in het veranderde systeem van het Kunstendecreet. Hij pleit voor voldoende projectsubsidies, zeker nu meerjarige projectsubsidies mogelijk worden. Bart Caron wil vermijden dat de dynamiek van in- en uitstroom, die eigen is aan projecten, doorbroken wordt doordat de pot meteen al uitgeput wordt. Hij vindt 15 percent veel meer aangewezen dan de huidige 7 percent.

De hoofdstukken over de ontwikkeling van de kunstenaar en zijn sociaal-economische positie stemmen met elkaar overeen. Naast meer ondersteuningswijzen wil de minister kunstenaarsloopbanen verduurzamen in en door kunstenorganisaties. "Kunstinstellingen en kunstenorganisaties met een werkingssubsidie hebben een verantwoordelijkheid om zorg te dragen voor talentontwikkeling en voor de uitbouw van duurzame carrières van kunstenaars.", citeert Bart Caron. De spreker ondersteunt dat idee, dat echter niet gemakkelijk te realiseren is. Bedoelt de minister dat kunstenorganisaties een groter deel van hun middelen voor artistiek werk moeten inzetten en minder overheadkosten mogen maken? Is dat een aanbeveling? Zelf pleitte Bart Caron ooit voor 50 percent en ondersteunt hij van harte dat beoordelingscommissies daar voortaan rekening mee houden. Hij is ook blij dat de administratie zal monitoren. Het is terecht dat de kunstenaars een centralere plaats krijgen in de organisaties, die hij echter niet allemaal over dezelfde kam wil scheren.

Terecht heeft de visienota veel aandacht voor de internationale uitstraling en ambitie. De betreffende voorstellen zijn prima, net als de plannen om een gericht ondersteuningsbeleid te voeren met scherpe keuzes. Maar welke keuzes zijn dat?

De meeste andere voorstellen op dit vlak deelt de spreker, maar hij staat wel achter de vraag van de SARC over het vertrekpunt van het internationale beleid: de merites van de kunstenaars of 's lands belang? In dat laatste geval worden kunstenaars als middel ingezet. Bart Caron pleit voor het omgekeerde. Hij waardeert het concrete voorstel om via de film in ontwikkelingssamenwerking te investeren, een fijn idee dat ook in andere disciplines kan doorgevoerd worden.

Welke landen en regio's zijn naast Nederland en de Franse Gemeenschap prioritair? Hoe komt men tot de keuzes? In een dergelijk centralistisch systeem dreigen kunstenaars die door niet als prioritair gedefinieerde landen worden gevraagd, geen steun te krijgen. Dat wringt.

Wat de slagkracht van kunstenorganisaties betreft, citeert Bart Caron een bizar fragment uit de visienota: "De constante groei van structurele werkingssubsidies tijdens de voorbije legislaturen maakt dat de grens van het huidig subsidiemodel bereikt werd. De toenemende werkingssubsidies resulteerden in een overproductie en versnippering binnen de Vlaamse kunstensector en de facto een reëel verminderde slagkracht van elke individuele organisatie. Ik zal het nieuwe Kunstendecreet aangrijpen om deze versnippering tegen te gaan en het landschap gerichter te ondersteunen om de dynamiek maximaal te versterken.". Het causale verband in die stelling vindt de spreker onterecht. De belangenbehartigers en de SARC bestrijden dit met hem. De groei van de middelen heeft in eerste instantie kansen geboden aan kunstenaars en organisaties. Hij is niet de oorzaak van de versnippering. Enige versnippering bestaat wel degelijk, zeker in de structuren, maar is vooral te wijten aan de drang van kunstenaars en cultuurwerkers om hun eigen ding te doen. Legitiem gedreven als ze zijn richten ze liever een eigen organisatie op met geestesgenoten dan samen te werken met anderen.

Ook op het terrein is er echter een trend naar meer samenwerking tussen organisaties. Bart Caron is zelf betrokken bij dergelijke gesprekken. Het veld voelt aan dat er geen andere weg meer is om de artistieke ambities of een groeiperspectief te bereiken. De gouden jaren, waarin men op zijn eentje van klein tot middelgroot of groot kon groeien, zijn voorbij. Als de keuze om de andere weg te bewandelen van onderuit komt, is dat toe te juichen. Bart Caron vraagt de minister die dynamiek te ondersteunen en zeker niet te bestraffen. Hij vraagt weliswaar niet dat 1+1 automatisch 3 wordt, maar het mag zeker geen 1,5 zijn.

Anderzijds moet ook klein een plaats in het kunstenlandschap behouden. Bart Caron citeert in dit verband uit de toespraak van Klaas Tindemans tijdens 4x4: "Mijn punt is: ik geloof niet in grote instellingen. Ik geloof zelfs dat grote instellingen eerder een obstakel zijn voor de ontwikkeling van een artistiek landschap dan een middel om de rijkdom van de levende kunst in Vlaanderen tot zijn recht te doen komen. Laat staan om die voor de toekomst te ontwikkelen.".

Tindemans beargumenteert die stelling grondig. Eén relevant fragment: "Grote cultuurhuizen hebben uiteraard recht van bestaan, maar de recente theatergeschiedenis van Vlaanderen heeft, naar mijn bescheiden aanvoelen, juist getoond dat zij helemaal afhankelijk zijn van de mate waarin kunstenaars, theatermakers, zelf hun productievoorwaarden kunnen bepalen. En aan de instituten die gebaseerd zijn op deze afhankelijkheid kent men nu juist een bevoorrechte plaats in het cultuurbeleid. Zo draait men de zaken om. Zo vertrouwt men macht en invloed over kunstenaars in overdreven mate toe aan structuren die net hun

bestaansreden te danken hebben aan de kwaliteiten van de kunstenaars, aan hun onvoorspelbare omgang met werkelijkheid en waarheid.". De moeite waard om even over na te denken.

De minister wil snoeien. Bart Caron citeert: "Je kan niet alle (lovenswaardige) initiatieven financieel ondersteunen. Beter dan het beschikbare geld zo dun mogelijk te spreiden is het maken van duidelijke keuzes. (...) Keuzes maken betekent dat organisaties met een werkingssubsidie die een minder goede werking hebben en/of geen impact, relevantie en uitstraling op Vlaams niveau, een duidelijk signaal moeten krijgen en hun subsidies zullen verliezen.". Is 'lovenswaardig' hier misschien een eufemisme voor een minder goede werking? Het lid pleit voor duidelijkheid.

Met een stelling als "bij de keuzes is het belangrijk om uit te gaan van artistieke merites (en dus niet van historische structuren), internationale kwaliteit, spreiding en publieksbereik", legt de minister de lat wel heel hoog. Bereik en uitstraling op Vlaams en internationaal niveau vormen een loodzwaar criterium, dat trouwens niet in het Kunstendecreet staat. Wie niet dat absolute topniveau haalt, kan ook andere merites hebben. Bart Caron pleit voor een genuanceerde benadering waarin de inhoudelijke positie in het artistieke veld met betrekking tot de toepassing van het Kunstendecreet belangrijker is dan de fysieke positie. Deelt de minister die opvatting?

Als voorbeeld van meer samenwerking vermeldt de minister heel concreet de klassieke muziek. De spreker citeert: "Ik wil de inzetbaarheid van de musici van deFilharmonie en Kunsthuis bundelen zodat zij samen het grote symfonisch repertoire kunnen brengen en opera- en balletproducties begeleiden. Hierdoor kunnen musici meer dynamisch en afwisselend worden ingezet (...). Brussels Philharmonic, ten slotte, zal zich vooral kunnen richten op Brussel/Flagey (...), naast opera- en balletbegeleiding en interessante filmmuziek (al of niet met de film) en opnames ervan.".

Bart Caron vindt deze keuze bizar. Er blijven drie entiteiten bestaan waarvan twee nauw zullen samenwerken – de Vlaamse Opera en deFilharmonie – en één, Brussels Philharmonic, aan zijn lot wordt overgelaten. Het lid weet niet of dat voorstel in de praktijk werkbaar is. Zelf zou hij opteren voor twee versterkte entiteiten, die ook de opdracht krijgen de opera en het ballet te begeleiden. Kiezen voor drie entiteiten is maar verdedigbaar als daarvoor voldoende middelen voorhanden zijn.

Bart Caron kent niet alle organisaties, maar weet wel dat de meeste een stevige portie ondernemerschap aan de dag leggen. Extra inkomsten werven, inzetten op sponsoring, nevenactiviteiten organiseren die geld opbrengen, dat doen de meesten nu al. In dat verband wijst de SARC erop dat de term ondernemerschap in twee betekenissen wordt gebruikt in de nota.

De adviesraad heeft ook opmerkingen bij de vermelding van design en gaming in de nota. Caron waarschuwt voor onduidelijkheid in het grensgebied tussen cultuur en economie.

Ook hij kijkt uit naar het witboek over de aanvullende financiering en hoopt dat de minister federaal een en ander bereikt, want het beslissingscentrum ligt daar. Het lid is blij met alles wat erbij komt, maar dat mag nooit in de plaats komen van de subsidiebasis, aangevuld met eigen inkomsten.

In zijn eigen conceptnota voor een Kunstendecreet had Bart Caron al gepleit voor een complementair beleid met de lokale besturen, waarin die meer verantwoordelijkheid krijgen in een duidelijke taakverdeling. De praktijk is echter dat vooral

steden en gemeenten aan spreiding doen, terwijl Vlaanderen hoofdzakelijk de creatie subsidieert. Vlaanderen heeft zelfs zijn belangrijkste instrument op het vlak van spreiding, de cultuur- en gemeenschapscentra, uit handen gegeven. Kan de minister verzekeren dat een aantal Vlaamse kunstenorganisaties wegens te weinig internationale uitstraling niet mee naar beneden wordt doorgeschoven? Artistieke beoordeling hoort plaats te vinden op een afstand van de praktijk waar cultuur zich afspeelt, dus op het Vlaamse niveau. Over een financiële verschuiving kan wel gesproken worden.

Naast meer duidelijkheid over de rol en verantwoordelijkheid van de Vlaamse kunstinstellingen ten aanzien van jonge of nieuwe kunstenaars, vragen die om de beheersovereenkomsten niet te strak en technisch in te vullen. Ook Bart Caron pleit op dat vlak voor artistieke ruimte.

Dat de minister het Kunstenpunt mee verantwoordelijk wil stellen om het volledige participatieve werk te ondersteunen, vindt hij een goed voorstel. Een belangrijke passus is: "de sterke participatie met aandacht voor verbreding en verdieping, in het bijzonder het inzetten op interculturele talentontwikkeling in de kunsten door niet-westerse praktijken zichtbaar te maken en te ondersteunen.". De spreker hoopt dat dit ook als aanbeveling wordt meegegeven aan de beoordelingscommissies.

De minister "wil dans in een goede omkadering bij het publiek brengen door toonplekken extra te responsabiliseren en impulsen te geven (...)". Wat bedoelt hij daarmee?

Voorts is regionaal en intergemeentelijk cultuurbeleid een interessant spoor om verder te verkennen. Caron sluit zich aan bij het pleidooi om voor de grote cultuurcentra een beduidend meer bovengemeentelijke visie te ontwikkelen. Hij suggereert een studieopdracht over de technische, juridische en inhoudelijke mogelijkheden.

Hij vraagt ook duidelijkheid in verband met een merkwaardige passage over jazz: "of er potentieel bestaat voor een grote jazzclub waar bestaande clubs kunnen instappen, een soort 'Jazzlab plus' met Europese uitstraling met een (co)productiebudget en een rol als promotor van Vlaamse jazz in het buitenland.". Heeft de minister een bestaande organisatie op het oog?

De versterking van de kunsteducatie juicht de spreker toe, net zoals hij het hoofdstuk over sociaal-artistiek werk sterk waardeert. De minister moet duidelijk erkennen dat daarin elementen van creatie en participatie aanwezig zijn, en dat werkelijke participatie tot co-creatie leidt. De minister is ook de eerste die stelt dat sociaal-artistiek werk zijn autonomie kan verwerven in het kader van het kunstenbeleid.

In deze visienota ontbreekt een financieel kader, wat begrijpelijk is maar ook lastig: vooral in relatie tot de opdracht die de advies- en beoordelingscommissies krijgen. Binnen welk kader moeten zij adviseren? De tijd dat men geld zocht en vond voor iedereen met een goede beoordeling, is voorbij. De nieuwe mix van functies en disciplines, en de vele beoordelingscommissies daarin, maken de sturing moeilijker. Daar komt bij dat Vlaanderen nu eenmaal veel fantastische kunstenaars heeft, die internationaal aan de top staan. Het voorbije kunstenbeleid heeft daartoe bijgedragen. Hoe gaat de minister om met de door de belangenbehartiger gevraagde correcte honorering per aanvrager? De beoordelingscommissies hebben anders dan vroeger geen gesloten budget meer te verdelen, al zou men de oude organisaties kunnen indelen in de nieuwe categorieën, voor zover dat praktisch mogelijk is. Hoe zal de minister de correcte

honorering daarmee in balans brengen? Hoe moeten de commissies die balans bewaken? Komen er richtlijnen?

Wat de historische onrechtvaardigheden betreft, pleit Bart Caron om de opgebouwde subsidievoorsprong van de oude organisaties weg te werken. Wie meer dan tien jaar geleden voor het eerst werd gesubsidieerd, ontvangt thans veel meer dan wie er later bijkwam. Het oude groeimodel was de laatste tien jaar immers niet meer mogelijk. De minister pleit zelf voor artistieke subsidiecriteria, terwijl in de huidige realiteit organisaties met een minder gunstige beoordeling soms een veelvoud ontvangen van veel positiever beoordeelde organisaties. De nieuwe commissies bieden een gelegenheid om dat recht te zetten. Een afrekening vraagt Bart Caron niet, wel de beloning van reële artistieke merites. Anderzijds mogen die ook weer niet het enige criterium uitmaken, want dan zou men ook subsidiëren waar dat niet nodig is. De afhankelijkheid van subsidies moet een tweede criterium zijn.

Bart Caron spreekt ten slotte tegen dat er vandaag te veel subsidies naar de kunsten gaan. Hij bestrijdt het beeld van subsidieslurpers. Tegelijk erkent ook hij dat er niet altijd even eerlijk wordt verdeeld. Hij beseft dat begrotingen in deze tijden geen fenomenen zijn om reikhalzend naar uit te kijken, maar hoopt toch op een kleine groei van het budget.

*Jean-Jacques De Gucht* treedt bij dat de visienota sterk is. Dat de minister afstapt van de kaasschaaf, vindt ook hij positief. Dat instrument laat na de nodige keuzes te maken waardoor uiteindelijk iedereen in de problemen raakt.

Ook Jean-Jacques De Gucht kijkt uit naar het witboek over de aanvullende financiering. In dat verband peilt hij naar de staatswaarborgregeling en herinnert hij aan zijn eigen voorstel ter zake.

Voorts noemt de spreker de koppeling met ondernemerschap heel positief, voor zowel organisaties als individuele kunstenaars. Ook het duidelijke onderscheid tussen project- en structurele subsidies waardeert hij.

Hoe wil de minister ervoor zorgen dat instellingen en organisaties inderdaad hun verantwoordelijkheid als hub opnemen en dat blijven doen?

In het kader van de zeer terechte aandacht voor de loopbaan van de kunstenaar vraagt De Gucht de commissie een gedachtewisseling over het federale statuut. Hij wil met name weten of het federale systeem het uitgangspunt zal zijn om te bepalen wie in aanmerking komt voor een renteloze lening. Of zal die bevoegdheid in een eigen commissie op Vlaams niveau terechtkomen?

Voorts looft Jean-Jacques De Gucht de plannen om de provinciale bevoegdheden en middelen naar het lokale niveau over te hevelen, waarbij de minister op de volledige overheveling zal toezien. Die middelen zullen niet geoormerkt worden maar ook de Open Vld hecht er veel belang aan dat het Vlaamse kunstenaanbod heel divers blijft. Evaluatie op de juiste momenten is dan ook aangewezen. Hoe ziet de minister de band tussen Vlaams en lokaal in de toekomst?

*Yamila Idrissi* vindt dat minister Gatz weliswaar een goede visienota heeft geschreven, maar heikele beslissingen voor zich uitschuift. Goede elementen zijn bijvoorbeeld:
- de focus op de individuele kunstenaar;
- het aankoopbeleid;
- de renteloze lening;
- de internationale doorbraaktrajecten;
- het sociaal-artistiek werk;
- het witboek aanvullende financiering.

Vraag blijft echter hoe realistisch de nota en de hoop die zij aan sectoren biedt, in het huidige budgettaire kader zijn. Wat denkt de minister daar zelf over? Hoe zal hij voor de realisatie zorgen? Met welk geld bijvoorbeeld zal hij de terechte doelstellingen met betrekking tot digitalisering of non-fictie willen waarmaken?

Tot welk nieuw kunstenlandschap zal dit grondige pionierswerk uiteindelijk leiden? Dat blijft erg onduidelijk. Zeker is wel dat minder organisaties zullen gesubsidieerd worden. Gebeurt de selectie volgens de criteria van het Kunstendecreet of die van de visietekst? Of worden daar een aantal elementen uitgehaald, bijvoorbeeld samenwerking? Of mikt de minister erop dat de sector dit zelf organiseert? Yamila Idrissi verwacht duidelijkheid over termen als samenwerking, fusie, versnippering en overproductie. Ook de verhouding tussen project- en structurele subsidies moet duidelijk zijn. Over de uitstapregeling voor organisaties die hun subsidie verliezen, staat niets in de nota. Het lid bepleit snel een fonds waaraan zowel de leden van oKo als de overheid bijdragen.

Hoe ziet de minister de samenwerking tussen de drie stadstheaters? Hoe wordt de Brusselse KVS erbij betrokken? Diversiteit en de stimulering ervan worden vermeld maar niet uitgewerkt, hoewel die inhaalbeweging nodig is, ook voor de nieuwe vormen van urban culture. Wat de culturele centra betreft, is door de opname in het Gemeentefonds een belangrijke hefboom verdwenen.

Ook *Caroline Bastiaens* looft de opstellers van de nota om hun schrijfvaardigheid. Zij vraagt bijzondere aandacht voor het overleg met steden en gemeenten om de fijnmazigheid te behouden, maar ook voor de functies educatie en participatie. Tot slot polst ze hoe de minister de verdere explicitering en verfijning van de criteria ziet en wanneer de sector de definitieve regeling mag verwachten.

Minister *Sven Gatz* drukt de verhouding tussen visienota en Kunstendecreet uit aan de hand van een beeld. Terwijl het tweede de ingrediënten van het deeg bevat, waaruit initiatiefnemers uit de sector hun eigen mix samenstellen, zorgt de eerste voor de gist, die dingen in beweging brengt. Uit veelvuldige contacten blijkt dat dit laatste ook werkelijk aan de gang is. Het beleid zet lijnen uit en geeft de context aan, maar het partnerschap met het veld blijft uitdrukkelijk van groot belang.

Volgens de minister is de nota voor de goede verstaander duidelijk genoeg om ermee aan de slag te kunnen. Zo zal, bovenop de decretale basis, samenwerking voortaan meer gehonoreerd worden, al kan Sven Gatz nog niet precies zeggen hoeveel. Hij is ervan overtuigd dat het format van een aanvraagdossier gemakkelijker is geworden dan vroeger. Er komen nog verschillende informatiesessies om onduidelijkheden bij zowel het werkveld als de beoordelaars weg te werken. Tijdens vorige sessies werd bijvoorbeeld al duidelijk gemaakt dat het niet de bedoeling is om rond zoveel mogelijk functies te werken om meer subsidies binnen te halen. Het klopt dat de beoordelingscommissies niet langer met een subsidieplafond werken. Hun deskundige vrijheid blijft groot. Het systeem wordt voor het eerst toegepast, zodat nog niet alles vastligt. De minister zoekt de juiste weg tussen duidelijkheid en soepelheid. Hij is bereid transparant te zijn ten overstaan van de commissie over de uitvoeringskalender van het decreet, waarbij hij de samenstelling van de beoordelingscommissies als voorbeeld geeft.

De discussie tussen de administratie en het Kunstenpunt over de cijfergegevens is nog niet helemaal beslecht. Die cijfers zijn niet zaligmakend, maar voor de omgevingsanalyse was wel een nulmeting nodig. Omdat het niet gaat over substantiële verschillen, blijven de tendensen in de nota relevante indicatoren van problemen.

Wat de gelijkwaardigheid van de disciplines betreft, zal pas na de beoordeling van alle dossiers blijken of de verdeling gelijk was of niet. Misschien zal men dan moeten nagaan of bijsturing nodig is, ook op het vlak van regionale evenwichten. De minister wil echter geen onduidelijkheid laten bestaan: het artistieke blijft het zwaartepunt.

Samenwerking betekent niet noodzakelijk fusioneren, al kan dat in bepaalde gevallen wel. Maatwerk is een goed uitgangspunt. De stadstheaters zijn anders dan de orkesten. De profielen van de artistieke leiders en de lokale inbedding spelen een rol. Als zij elkaar vinden om dingen samen te doen zonder hun eigenheid te verliezen, is dat een stap voorwaarts.

Wat jazz betreft, kijkt de minister naar de ontwikkelingen op het terrein. De nota is een uitnodiging aan de sector, waarop die al dan niet kan ingaan. Er ligt geen blauwdruk klaar.

De samenwerking verschilt dus van discipline tot discipline, en hoeft bovendien niet helemaal te zijn afgerond op het moment dat de aanvraag wordt ingediend. Er wordt rekening mee gehouden dat de transitie tijd vergt.

'Lovenswaardigheid' impliceert niet dat men voldoet aan de voorwaarden van het Kunstendecreet. In bepaalde gevallen zal er dan een beslissing moeten komen. De minister stelt wel dat niet alle initiatieven tegelijk Vlaamse en internationale relevantie, impact of uitstraling moeten hebben. Sommige dingen moeten op – weliswaar breed – Vlaams niveau worden bekeken. Doel is te vermijden dat te veel organisaties te weinig middelen krijgen. Sven Gatz erkent dat de kans momenteel klein is dat het budget stijgt en moet de oefening dus doen met de bestaande middelen, maar hopen is toegestaan. Daarnaast rekent hij op termijn – maar dus nog niet voor deze ronde – op bijkomende perspectieven via aanvullende financiering, al gaat die rechtstreeks naar de instellingen.

De uitstapregeling ziet de minister op dit ogenblik als een zaak van de sector zelf, die zelfs in financieel moeilijke tijden reserveringen voor een sociaal passief moet aan leggen. De oprichting van een collectief fonds is te bekijken. De minister is er op zich niet tegen, maar wijst er wel op dat de eventuele bijdragen in vermindering zouden komen van de investeringen in de toekomst. Dat probeert hij te vermijden.

Ook voor de grote kunstinstellingen van de Vlaamse Gemeenschap moet de artistieke vrijheid totaal zijn. De beheersovereenkomsten mogen hen op dat vlak niet sturen, tenzij administratief. Zo kan de Vlaamse overheid doelstellingen formuleren inzake engagement ten opzichte van startende kunstenaars, de loopbaan, zakelijke aspecten, productiebegeleiding, netwerking, communicatie en archiefbeheer. AB en deSingel worden genoemd als goede praktijken. Het voorstel van de SARC dat de instellingen hun rol ten opzichte van de kunstenaar in elke fase concreet omschrijven, vindt Sven Gatz interessant. Hij verwacht hun beleidsplannen tegen oktober, waarna een en ander in concrete en meetbare acties in de beheersovereenkomsten wordt vastgelegd. Ten opzichte van vroeger is dat niet strikter, maar wel duidelijker.

De minister bevestigt het uitgangspunt dat een groter deel van de middelen naar artistiek werk en een kleiner naar overheadkosten moet gaan. Hij begrijpt dat de organisaties moeten blijven draaien maar ze moeten ook beseffen dat hun legitimiteit toeneemt met de investeringen in het artistieke.

Internationaal is er nog tijd nodig om de culturele diplomatie op poten te zetten. Minister Gatz wijst op de artistieke rugzakjes van de attachés, en de prioriteiten van de ministers van Toerisme en Buitenlandse Aangelegenheden. Hij is het

ermee eens dat men moet vertrekken van het intrinsieke van de cultuur. Ondertussen worden in het kader van het nieuwe decreet ook dossiers ingediend met internationale ambities, waarbij een evenwicht moet gevonden worden tussen grote en kleine podia. Er moet ook duidelijkheid komen over losse initiatieven in verre landen. Samenwerking met het Kunstenpunt is van belang en de eerste contacten werden al gelegd.

Wat ontwikkelingssamenwerking betreft, wil de minister eerst de resultaten in de filmsector bekijken. Hij is niet van plan niet-westerse maatstaven positief te discrimineren, maar de nota geeft het werkveld wel het signaal om de canon uit te breiden, wat hij welwillend zal beoordelen, mede in het licht van het nieuwe cultuurpubliek. Hij rekent in de eerste plaats op de voorlopers uit het veld.

De VVC heeft een zeer bruikbare nota geschreven waarin spreiding dubbel wordt bekeken, enerzijds met de centra als aannemer of onderaannemer van het Kunstendecreet en anderzijds met positieve impulsen voor regionale samenwerking. Een en ander wordt de komende maanden samen met sector en kabinet uitgewerkt. Daarna wordt bekeken hoe beter kan worden samengewerkt: in deze tijden met goede ideeën maar zonder geld. Als echter voor iets geld nodig zou blijken, wil de minister dat wel onderzoeken. Belangrijk is dat de sector zelf de urgentie voelt. Sven Gatz merkt nog op dat de genoemde nota ook thematisch bepaald is en onder meer participatie behandelt.

Met de sector wordt bekeken hoe de geletterdheid op het vlak van hedendaagse dans kan vergroot worden met het oog op meer zichtbaarheid en betere spreiding, onder meer via de cultuurcentra.

De – in de ogen van sommigen verdachte – aandacht voor design en games heeft te maken met het streven naar allianties. Het Kunstendecreet zit binnen de klassieke contouren van de sector, maar omdat die zelf steeds meer hybride wordt, is het niet verkeerd de belendende percelen te verkennen. Daarachter gaat geen verborgen agenda van de creatieve industrie schuil. De minister voorspelt wel dat de raakpunten groter zullen worden.

Hij heeft er bewust voor gekozen geen verhouding tussen project- en structurele subsidies vast te leggen, maar het zou jammer zijn mocht geen enkel meerjarig project worden ingediend. Hij hoopt dat de meerjarige subsidiëring het gat tussen eenjarige projectsubsidies en werkingssubsidies kan vullen, met een verschuiving van de 7 percent in de richting van 15 percent als gevolg.

Voor de aanvullende financiering werd een lastenboek opgemaakt, dat in de komende dagen of weken wordt vrijgegeven voor intekenaars. Men zoekt een partner – liefst geen conglomeraat van fiscalisten of kunstenaars, maar gemengd – om het witboek op te stellen. Tegen 15 september wil de minister op zijn minst een voorlopige oplevering. Doel is de bevindingen nog op te nemen in de volgende beleidsbrief. De gesprekken over de federale verbindingen zijn in de opstartfase. Vlaanderen beschikt nu al over instrumenten als CultuurInvest, waarvan zowel het lenings- als het investeringsspoor voort kunnen gevolgd worden. Aan PMV werd alvast een zelfevaluatie gevraagd, die, indien nodig, door een externe kan worden gevolgd.

De kunstenaarstoelage kan nu al geoperationaliseerd worden. Kunstaankoop moet gekoppeld worden aan erfgoed, de collectieopbouw van musea en het tonen ervan. Voorts is de minister in gesprek met de minister van Financiën en Begroting over de staatswaarborg. Zij is bereid het percentage van 50 percent op te trekken, maar dat heeft ESR-consequenties doordat het overheidsaandeel daarmee toeneemt. Er wordt naar een oplossing gezocht.

Minister Gatz onderhoudt in dit verband ook contact met de minister-president en minister Muyters. Het is wel degelijk de bedoeling de verschillende subsidiebronnen voor tijdschriften omvattend te bekijken. De vraag welke commissie bepaalt wie kunstenaar is, zal hij de komende maanden behandelen.

Op verzoek van *Yamila Idrissi* legt minister *Gatz* nog uit dat hij nog niet kan antwoorden op de vraag of de extra aandacht voor non-fictie in de volgende beheersovereenkomst van het VFL te financieren valt met middelen die elders in vermindering worden gebracht. Daarvoor moet hij eerst over de begrotingscijfers beschikken.

*Bart Caron* herhaalt ten slotte zijn pleidooien om samenwerkende organisaties niet te bestraffen, de grote orkesten niet lichtzinnig te rationaliseren, de sector van de cultuureducatie te versterken en het wegwerken van de historische ongelijkheden op te nemen in de richtlijnen voor de beoordelingscommissies.

Bart CARON,
voorzitter

Yamila IDRISSI
Marius MEREMANS,
verslaggevers

**Gebruikte afkortingen**

| | |
|---|---|
| AB | Ancienne Belgique |
| btw | belasting over de toegevoegde waarde |
| DNA | desoxyribonucleic acid |
| ESR | Europees Systeem van Nationale en Regionale Rekeningen |
| EU | Europese Unie |
| FoCI | Fonds Culturele Infrastructuur |
| KVS | Koninklijke Vlaamse Schouwburg |
| M HKA | Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen |
| NTGent | Nieuw Theater Gent |
| oKo | Overleg Kunstenorganisaties |
| PMV | ParticipatieMaatschappij Vlaanderen |
| SARC | Strategische Adviesraad voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media |
| S.M.A.K. | Stedelijk Museum voor Actuele Kunst (in Gent) |
| VAF | Vlaams Audiovisueel Fonds |
| VFL | Vlaams Fonds voor de Letteren |
| VGC | Vlaamse Gemeenschapscommissie (van het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest) |
| VIAA | Vlaams Instituut voor Archivering |
| VVC | Vlaamse Vereniging van Cultuur- en Gemeenschapscentra |
| VVP | Vereniging van de Vlaamse Provincies |
| VVSG | Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten |